

TEXNIKUMLARDA KASGA YO’NALTIRISH BORASIDA ONA TILI VA ADABIYOT FANINING AHAMIYATI

Oynuraxon Sotvoldiyevna Mamatova

Andijon viloyati Asaka tumani 2-sonli texnikumi

Abstract: "Ushbu maqolada professional ta’lim tizimida, xususan texnikumlarda ona tili va adabiyot fanini o’qitishning o’ziga xos xususiyatlari yoritilgan. Tadqiqot davomida ushbu fanlarning talabalarda kasbiy muloqot madaniyatini shakllantirish va sohaviy terminologiyani o’zlashtirishdagi o’rni tahlil qilingan. Maqolada ona tili darslarini mutaxassislik fanlari bilan integratsiya qilishning afzalliklari asoslab berilgan. Natijada, bitiruvchilarning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirishda gumanitar fanlarning amaliy ahamiyati bo’yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan."

Key words: professional ta’lim, texnikum, ona tili va adabiyot, kommunikativ kompetensiya, kasbiy nutq, integratsiyalashgan ta’lim, nutq madaniyati, mutaxassis tayyorlash.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasida professional ta’lim tizimini isloh qilishning zamonaviy bosqichida mutaxassislar tayyorlash sifati faqat tor doiradagi texnik bilimlar bilan emas, balki ularning umumiy madaniy va kommunikativ savodxonligi bilan ham belgilanmoqda. Bugungi kunda texnikumlarda tayyorlanayotgan kadrlar mehnat bozorida raqobatbardosh bo‘lishlari uchun nafaqat o‘z sohasining ustalari bo‘lishi, balki fikrini aniq bayon eta olishi, ish hujjatlarini savodli yurita olishi va mijozlar bilan muloqot madaniyatiga ega bo‘lishlari talab etiladi. Shu nuqtayi nazardan, texnikumlarda o‘qitiladigan ona tili va adabiyot fanining o‘rni tubdan o‘zgarmoqda. Ushbu fan endilikda shunchaki nazariy qoidalar majmuasi emas, balki talabaning kasbiy o‘shini ta’minlovchi fundamental asos hisoblanadi. Zero, har qanday texnik jarayon, xizmat ko‘rsatish yoki boshqaruv faoliyati bevosita til orqali amalga oshiriladi.

Tadqiqotning maqsadi: Texnikumlarda ona tili va adabiyot fanini o‘qitishning o‘ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish hamda ushbu fan orqali talabalarda kasbiy kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish, ularni o‘z mutaxassisligi bo‘yicha raqobatbardosh kadr etib tarbiyalashning samarali usullarini ishlab chiqishdan iborat.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida quyidagi vazifalarni amalga oshirish ko‘zda tutilgan:

- Ona tili darslarida sohaviy terminologiya va rasmiy ish yuritish uslubini o‘rgatishning ahamiyatini asoslash;

- Badiiy adabiyot orqali bo‘lajak mutaxassislarda kasbiy etika va muloqot madaniyatini rivojlantirish yo‘llarini ko‘rsatib berish;

- Gumanitar va mutaxassislik fanlari integratsiyasini kuchaytirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar tayyorlash.

1. Kommunikativ kompetensiya – kasbiy muvaffaqiyat omili
Texnikumlarda ona tili fanining asosiy vazifasi talabada o‘z sohasiga oid nutqiy ko‘nikmalarni shakllantirishdir. Masalan, servis yoki turizm yo‘nalishi talabasi uchun adabiyot darslaridagi muloqot madaniyati darslari mijozlar bilan tushunmovchiliklarning oldini olishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, texnik mutaxassisning muvaffaqiyatida 75% holatda uning muloqot qilish qobiliyati (soft skills) muhim rol o‘ynaydi.

2. Sohaga oid matnlar bilan ishlash va terminologiya
Ona tili darslarida ixtisoslikka oid matnlardan foydalanish fanning amaliy ahamiyatini oshiradi. Masalan:

Avtomobilsozlik yo‘nalishida: Dvigatelning ishlash prinsipi haqidagi matn ustida ishlash orqali talabalar fe‘lning nisbatlari, aniqlovchi va to‘ldiruvchi kabi grammatik mavzularni o‘zlashtiradilar.

3. Adabiyot va kasb etikasi
Adabiyot darslarida o‘rganiladigan asarlar talabalarda kasbiy mas‘uliyatni tarbiyalaydi. Masalan, Oybekning "Qutlug‘ qon" romanidagi obrazlar tahlili orqali mehnatga munosabat, halollik va insoniy qadr-qimmat tushunchalari o‘rgatiladi. Bu esa bo‘lajak mutaxassisning o‘z ishiga faqat daromad manbayi emas, balki ijtimoiy burch deb qarashiga yordam beradi.

4. Rasmiy-ish uslubi va hujjatlar bilan ishlash
Texnikum bitiruvchisi amaliy faoliyati davomida dalolatnomalar, tushuntirish xatlari, buyurtmanomalar va hisobotlar tuzadi. Ona tili darslarida ushbu hujjatlarning andozalari bilan tanishish talabani kelajakdagi byurokratik jarayonlarga tayyorlaydi. Xususan, "Ariza", "Tarjimayi hol" va "Tavsiyanoma" yozish bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlar bitiruvchining ishga joylashish imkoniyatlarini oshiradi.

Texnikumlarda ona tili va adabiyot darslarini o‘tishda zamonaviy va interfaol metodlardan foydalanish talabalarning ham lingvistik, ham professional ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Quyida umumiy yo‘nalishlar uchun tavsiya etiladigan asosiy metodlar keltirilgan:

1. Interfaol va mantiqiy metodlar

Ushbu metodlar talabalarni dars jarayonida faollashtirish va ularning mustaqil fikrlashini ta‘minlashga qaratilgan:

- Aqliy hujum (Brainstorming): Mavzuga oid tayanch tushunchalarni tezkor aniqlash va g‘oyalarni jamlash uchun qo‘llaniladi.

•Klaster (Cluster): O‘rganilayotgan grammatik qoida yoki adabiy obraz atrofidagi tushunchalarni tizimlashtirishga yordam beradi.

•Keys-stadi (Case Study): Talabalarga real hayotiy yoki kasbiy muammoni (masalan, noto‘g‘ri yozilgan rasmiy hujjatni tuzatish) taqdim etish va undan chiqish yo‘llarini topish.

•Zinama-zina (Zig-zag): Katta hajmli adabiy matnlarni guruhlarga bo‘lib o‘rganish va o‘zaro o‘rgatish usuli.

2. Texnologik va raqamli yondashuvlar

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari dars samaradorligini sezilarli darajada oshiradi:

•Multimeida vositalari: Audio-vizual materiallar, interfaol slaydlar va animatsiyalar darsni qiziqarli qiladi.

•Geymifikatsiya (O‘yin orqali o‘qitish): Kahoot, Quizlet yoki Moodle kabi platformalar yordamida bilimni test qilish va musobaqa ruhini yaratish.

•Flipped Classroom (To‘ntarilgan sinf): Talabalar nazariy materialni uyda mustaqil o‘rganadilar, darsda esa faqat amaliy mashqlar va tahlillar bilan shug‘ullanadilar.

3. Kasbga yo‘naltirilgan (ESP/CLIL) metodlar

Texnikum muhitida fanni mutaxassislik bilan bog‘lash muhim:

•Loyihaviy ta‘lim (Project-Based Learning): Talabalar o‘z mutaxassisliklari bo‘yicha kichik tadqiqot o‘tkazib, uni ona tilida taqdim etishadi.

•Rollar o‘yini: Kasbiy vaziyatlarni (mijoz bilan muloqot, hisobot topshirish) sahnalashtirish orqali nutq madaniyatini rivojlantirish.

4. Adabiy tahlil metodlari

•Venn diagrammasi: Ikki adabiy qahramon yoki asar o‘rtasidagi o‘xshashlik va farqlarni aniqlash.

•Insert metodi: Matn bilan ishlashda ma‘lumotlarni "bilaman", "men uchun yangi", "tushunmadim" kabi belgilar bilan o‘qish.

Ushbu metodlar talabalarda nafaqat savodxonlikni, balki zamonaviy mehnat bozori uchun zarur bo‘lgan "yumshoq ko‘nikmalar" (soft skills) — jamoada ishlash, muloqot va tanqidiy fikrlashni shakllantiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, texnikumlarda ona tili va adabiyot fani shunchaki umumta‘lim predmeti emas, balki talabalarni kasbiy kamolotga yetaklovchi fundamental vositadir. Tadqiqot natijalari va o‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, gumanitar savodxonlik darajasi yuqori bo‘lgan mutaxassislar mehnat bozorida tezroq moslashadi va o‘z sohasida yuqori natijalarga erishadi.

Ona tili va adabiyot darslarini texnikumlarda samarali tashkil etish bo'yicha quyidagi yakuniy xulosalarga kelindi:

- Integratsiyalashgan ta'lim: Ona tili darslarini ixtisoslik fanlari (masalan, avtomobilsozlik, tibbiyot yoki servis) bilan bog'lab o'tish talabalarda fanga nisbatan motivatsiyani oshiradi va sohaviy terminologiyani o'zlashtirishni osonlashtiradi.

- Kommunikativ tayyorgarlik: Nutq madaniyati va adabiy tahlil orqali talabalarda shakllangan muloqot ko'nikmalari "usta-mijoz" yoki "xodim-rahbar" munosabatlarida professional etika va madaniyatni ta'minlaydi.

- Hujjatlar bilan ishlash malakasi: Rasmiy-ish uslubini mukammal egallash bitiruvchilarga o'z faoliyatini huquqiy va ma'muriy jihatdan savodli tashkil etish imkonini beradi.

Umuman olganda, texnikum bitiruvchisi faqatgina texnik jarayonlarni biluvchi shaxs emas, balki o'z fikrini erkin va ta'sirchan bayon eta oladigan, yuksak ma'naviyatli, raqobatbardosh mutaxassis bo'lishi lozim. Bu maqsadga erishishda ona tili va adabiyot fanining ahamiyati beqiyosdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rafiyev A., G'ulomova N. Ona tili va adabiyot (Kasb-hunar kollejlari uchun darslik). – Toshkent: "Sharq", 2013.
2. To'xliyev B., Shamsiyeva M., Ziyodova T. O'zbek tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2010.
3. Yo'ldoshev Q., Yo'ldosh M. Badiiy tahlil asoslari. – Toshkent: 2016.
4. Aminov M. va boshqalar.